Després de les informacions d'urgència sobre la personalitat i l'obra de Marià Villangómez, publiquem avui dos articles d'anàlisi del que significa la poesia d'aquest autor en el panorama actual de les lletres catalanes. L'escriptor Gerard Vergés va presentar un treball sobre Villangómez en una de les passades convocatòries de la Universitat de Prada; Ramon P. Balasch, per la seva banda, va ser qui va publicar la seva *Obra completa* des de les extingides Edicions del Mall.

Marià Villangómez, poeta de llargs silencis

Gerard Vergés

Vaig conèixer Marià Villangómez l'agost del 1987 a Prada. Abans havíem creuat un parell de cartes i un parell de converses telefòniques. Quan el vaig saludar per primer cop, Villangómez em va semblar un vell i educat senyor d'aquells que callen per no ofendre, d'aquells que escolten més que parlen, d'aquells que sempre mostren un gest amable de disculpa, d'aquells que ja no en queden. La Universitat Catalana d'Estiu li feia un homenatge. I era de veure la còrpora imponent del poeta, el seu ampli rostre amb el bigoti blanc, la seva veu sempre cautelosa, com es diluïen en la modèstia i l'elegància més exquisides.

Ara, als 76 anys de la seva vida i després d'aquell homenatge de Prada, li arriba a Villangómez una altra distinció: el Premi d'Honor de les Lletres. Benvingut. Perquè Villangómez és un gran poeta, un gran poeta català (vull dir de llengua catalana) que empra l'idioma amb una cura d'orfebre, i no per fer vàcues argenteries sinó peces d'una òptima solidesa. Al llarg de la seva vida un escriptor va publicant llibres: uns brillants, d'altres més febles. Al llarg d'aquesta mateixa vida se succeeixen uns corrents literaris, uns lectors, també uns crítics. I hi ha llibres que passen en silenci. I, al contrari, hi ha llibres molt celebrats, perquè moda i crítics i poeta coincideixen. Tot això, però, diria que és gairebé accidental. Perquè el que compta és l'obra global vista amb una discreta perspectiva. És ara quan podem parlar, ja sense passió, de l'obra del poeta. És ara quan arriba, perquè havia d'arribar, el reconeixement de la poesia de Marià Villangómez.

Això no obstant, quan aquest reconeixement es produeix en pocs anys, quasi de cop i d'una manera unànime, té el perill immens (entrevistes radiofòniques, apressats articles als diaris) de donar una visió massa esquemàtica, i potser errònia, del poeta. Marià Villangómez se l'ha tornat a etiquetar aquests dies com el poeta d'Eivissa. I tothom s'ha quedat tan feliç. Villangómez és, certament, el gran poeta d'Eivissa; però quedi clar que no és un poeta folklòric i dialectal ni tan sols un apèndix insular de la poesia catalana. És igualment cert que el paisatge d'Eivissa és present —i palpitant— en els seus versos; però els versos de Villangómez van més enllà. Com tota poesia vertadera. Perquè la poesia no està feta únicament de la terra nutrícia, sinó també de l'obscura matèria dels somnis. I no de tòpics, no de ratlles curtes, no d'experiments de saló, no de fervoroses urgències. Desconfieu d'aquells que escriuen versos com qui pixa.

Dic això perquè penso que l'obra de Villangómez ha estat elaborada des de la serenor i l'equilibri i que ha anat madurant en la soledat i el silenci, sense presses i amb pauses. I això (no cal ser gaire vius) es percep al primer cop d'ull. Villangómez, a més a més, tan sols ha escrit poesia. Com a molt, algunes proses entre el record i l'assaig. I això també es nota. Perquè la poesia és un llac, mentre la novel.la —per posar un exemple— és com un riu. I és que no li van bé a les aigües quietes del vers (que han de ser concèntriques i abstretes i aïllades amb la pensa) els nerviosos cabals i els meandres i la fonda remor dels corrents. La poesia —i tot lliga— ha de respondre a la necessitat del poeta. Marià Villangómez, que entre el 1933 i el 1962 va publicar nou llibres de versos, en els darrers 27 anys només ha escrit un sonet. No en té —admet— cap necessitat. Sí que ha traduït, i magníficament, poetes francesos i anglesos. Però res de poesia pròpia. Villangómez no escriu, no publica. I el cert és que —si no en sent la necessitat— fa molt bé. I, de passada, dóna una lliçó d'ètica literària a tots els embrutapapers que se senten frustrats si no treuen un nou llibre cada any per sant Jordi.

Però la veritat és que no van per aquí les coses. La veritat és que allò que compta és la qualitat de l'obra. Ara només falta que alguns dels gurus que —¿en virtut de què i en nom de qui?— assignen els escons del parnàs català siguin absolutament generosos —justos, en definitiva— i amaguin els ullals quan vegin passar l'alta i noble figura del poeta Marià Villangómez.

Gerard Vergés és escriptor

M. Villangómez Llobet: Poemes mediterranis

R.P. Balasch

Una ràpida lectura cronològica de l'obra de M. Villangómez Llobet permetria de reunir un bon nombre d'elements més o menys acreditats, que s'adirien força a la trajectòria regular d'un poeta de les nostres latituds, d'un cert temps i hora. En primer pla, sens dubte, en la seva persona tenim l'escriptor més il.lustre de les Pitiüses; en segon pla, l'home clau del redreç català a Eivissa. D'un llinatge, fruit de la barreja acostumada de militars i natius en costes de contraban, pertanyeria, curiosament, per la seva noble figura, a una certa aristocràcia, no sé si literària, ara anglosaxona, ara siciliana. O, per citar exemples ben diferents, oscil.laria entre Hardy o Leopardi.

La seva arrel balear fa obligada la referència a l'escola mallorquina, i l'entronca amb el classicisme més vistent i decorós. La seva realitat, l'existència i l'estructura del seu món, l'aboquen a un sentit de la història que ell posa per títol al seu primer llibre publicat, en versió castellana, el 1945: *Poemes mediterranis.*

L'invent inicial, pel que fa a la polèmica del Mediterrani, sembla, però, respondre, més que a una raó definitòria d'àmbits geogràfics o d'estats més o menys anímics, a una seqüela d'una llarguíssima *qüestió de noms.* Particularment, i sense anar de moment més lluny, em recorda allò de la gent que prefereix el *mediterráneo* a la *meseta, barcelona* a *catalunya,* o encara més fort i potser més antic, el *levante* a *cataluña.*

En l'actual etapa democràtica, els primers que es van apuntar de nou d'una forma ostensible al festival mediterrani/festival mediterráneo van ser els valencians. I d'entrada feia l'efecte de sortejar, amb una certa dignitat, habilitat i capacitat de convocatòria, el problema de portar noms il.lustres a casa, sense que es notés gaire ni el *cuidado* ni qui era l'amfitrió *regional.* Així alguns barcelonins de pro i alguns pancatalans es van poder abraçar amablement a la vora del Túria. I també amb la infinita gent que evidentment passa. Entre ells, els millors creadors dels pobles de les ribere del Mediterrani que emulaven les tres Espanyes —la cristiana, la musulmana, la jueva—, amb el rostre inefable Ramon Llull al capdavant.

Eppur si muove. El Mediterrani existeix. Per a Villangómez, Ítaca, Grècia, no són més que un exemple per a les platges catalanes. Llegiu, si no, el seu *Retorn a Ítaca:*

Llest el comú esforç,/enderrocat l'alcàsser/d'Ílion, es partien/pobles, naus, dialectes,/venia l'anhelat/retorn al port d'origen./Fou difícil, Ulisses,/el teu, amb els illencs/que uniren llur coratge/al de tota la Grècia.

No és cap llei de melangia unir els noms d'Ítaca i d'Eivissa ni el d'Ulisses amb Villangómez. I no ho és verificar que aquest paral.lelisme no apareix fins a l'últim moment de l'obra poètica villangomeziana, estroncada dràsticament per ell mateix el 1962 en la seva plenitud. Ítaca, Grècia, Troia no són, és clar, Eivissa, Catalunya, Espanya, però és ben cert que el pacte nacional dels grecs contra l'agressió exterior per fer respectar el pacte és una lliçó vigent tothora i la seva peripècia suscita mantes evocacions en múltiples conjuntures.

Perquè el port d'origen de Villangómez se situa en *el comú esforç* que no acaba mai, en un projecte personal, social, al capdavall *poètic* o *polític,* que va del roquer de Dalt Vila al cor d'Europa, tal com ell, mentor qualificat, ens fa present: "Aquest violí sona al cor d'Europa,/l'arquet passa damunt el llom sensible/de la seva més noble civilització."

I Europa —l'Europa de Jack Lang i de Semprún i Maura— també ha redescobert el seu Mediterrani, si més no per a les vacances i per parar una mica l'efecte avassallador de l'Atlàntic anglosaxó, bon tros bàrbar, segons que ens pot semblar a tots.

I desconec, encara, si el Mediterrani no és a hores d'ara simplement el Sud. I la seva descoberta no és cosa de dos dies. Van ser legió un segle enrera, i fins avui, els esperits turmentats que els va correspondre d'emigrar cap al Sud, cap a la utopia, a l'illa blanca del paradís: Byron, Shelley, Rilke, Chopin, Rubén Darío, Borges, Paul Bowles, Camus, Tzara, Le Corbusier, Gropius... I hi ha anècdotes curioses. D.H. Lawrence arriba a Mallorca i fuig tot d'una: "No puc suportar les seves cares espanyoles, màscares mortes i desagradables, que s'assemblen una mica als anglesos de ciutat."

Doncs bé, tornant als nostres moltons, l'obra de Villangómez fa d'Eivissa allò que se'n diu una metàfora del Mediterrani. Resumeix fins i tot aquest segle de creació, exili, refugi, paradís i utopia que l'Illa sintetitza i encarna. La seva poesia s'avança, original i poderosa, als arquetips del realisme històric i hi inocula dosis de distanciament brechtià, illenc. "Això pot dir-vos ara un vers humil. La resta,/l'explanaran molt experts sociòlegs." La seva poesia és "aquesta vida, aquesta lluita, aquesta mort", "de poble meu amb fresseig d'aurora", lluny dels "segles d'or que mai no coneguéreu".

El seu *Castell de l'esperit,* la seva Europa o el seu Mediterrani, es creen en el seu vers profund, tal com ell el crida: "Al meu vers installeu-vos, llampecs interiors!"

***R.P. Balasch** va ser l'editor de l'"Obra Completa" de Marià Villangómez*